

INSTITUTE OF ANTHROPOLOGY

In 300 cuốn, tại Công ty Cổ phần Khoa học và Công nghệ Hoàng Quốc Việt, theo Giấy phép xuất bản số 306/GP-BTTTT, ngày 28-8-2023. Phát hành qua mạng lưới bưu điện Việt Nam trên toàn quốc: Mã ấn phẩm: C212; Hotline 1800.585855. Hoặc tòa soạn Tạp chí Dân tộc học (Số ĐT: 02462730420). In xong và nộp lưu chiểu tháng 11-2023.

Giá: 40.000đ

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC - SỐ 6 (240) - 2023 - ANTHROPOLOGY REVIEW

ISSN 0866 - 7632

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC

6 (240)

2023

VIỆN DÂN TỘC HỌC
VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

DÂN TỘC HỌC

Tap chí chuyên ngành Dân tộc học
Năm thứ XXXIX
Số 6 (240) - 2023

Ra hai tháng một kỳ

TÒA SOẠN VÀ TRỊ SỰ
Tầng 10, nhà A, số 1 Liễu Giai, Ba Đình Hà Nội
Điện thoại: 84-024-62730420
E-mail: tapchidantochoc@gmail.com
Website: viendantochoc.vass.gov.vn

VIỆN DÂN TỘC HỌC - VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

TỔNG BIÊN TẬP		MỤC LỤC		
PGS. TS. NGUYỄN THỊ THANH BÌNH			Trang	
* * *		Vũ Đình Mười	* Một số vấn đề về phát triển sinh kế bền vững của người Khmer ở đồng bằng sông Cửu Long: Nghiên cứu tại tỉnh Sóc Trăng	3
HỘI ĐỒNG BIÊN TẬP		Vũ Thị Hải Hà	* Di cư lao động của người Khmer ở thị xã Tịnh Biên, tỉnh An Giang hiện nay	17
PGS.TS. Nguyễn Văn Minh (Chủ tịch)		Phạm Thanh Thôi	* Mở rộng diện tích trồng cây cà phê: Chiến lược sinh kế của hộ gia đình người Chil ở Tây Nguyên	31
TS. Bùi Thị Bích Lan (Thư ký)		Trương Thị Hạnh	* Phát triển nông nghiệp công nghệ cao ở Tây Nguyên hiện nay và một số giải pháp	43
PGS.TS. Nguyễn Thị Thanh Bình		Đoàn Việt	* Mạng lưới xã hội của người Hmông và người Dao trong một số hoạt động sinh kế mới (Nghiên cứu tại huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai)	56
PGS.TS. Phạm Quang Hoan		Vũ Thị Thanh	* Những trở ngại trong tiếp cận dịch vụ xã hội của người dân tộc thiểu số tại Việt Nam	69
PGS.TS. Vương Xuân Tình		Nguyễn Thanh Xuân	* Bức tranh tôn giáo trong vùng dân tộc thiểu số ở Việt Nam	78
PGS.TS. Bùi Văn Đạo		Nguyễn Quỳnh Trâm	* Phát huy giá trị đạo đức, lối sống của Ni trưởng Huỳnh Liên trong Phật giáo Khất sĩ hiện nay	91
PGS.TS. Nguyễn Ngọc Thanh		Võ Hoàng Nhân	* Biến đổi văn hóa của người Nùng ở vùng biên giới tỉnh Cao Bằng trong bối cảnh hội nhập và phát triển	103
PGS.TS. Bùi Xuân Đỉnh		Sa Thị Thanh Nga	* Nghi lễ tang ma của dân tộc Brâu ở tỉnh Kon Tum: Truyền thống và biến đổi	116
TS. Trần Văn Hà		Lê Trần Quyên		
TS. Lý Hành Sơn				
TS. Trần Minh Hằng				
TS. Nguyễn Công Thảo				
* * *				
TÒA SOẠN VÀ TRỊ SỰ				
TS. Hoàng Phương Mai (Thư ký)				
ThS. Phạm Thị Thu Hà				
ThS. Lục Mạnh Hùng				
Thiết kế bìa: ThS. Lục Mạnh Hùng				
Chuyển ngữ: TS. Vương Ngọc Thi				
Tài khoản: Viện Dân tộc học STK: 001.1.00.1715230 Sở giao dịch Ngân hàng TMCP Ngoại thương Việt Nam Số 11 Láng Hạ, Ba Đình, Hà Nội				

TÓM TẮT TIẾNG VIỆT SỐ 6/2023

1. Vũ Đình Mười: Một số vấn đề về phát triển sinh kế bền vững của người Khmer ở đồng bằng sông Cửu Long: Nghiên cứu tại tỉnh Sóc Trăng

Tóm tắt: Nghèo đói và bất ổn sinh kế là vấn đề đến nay vẫn mang tính thời sự ở tộc người Khmer vùng đồng bằng sông Cửu Long, dù họ đã nhận được nhiều sự trợ giúp của Nhà nước và các tổ chức quốc tế. Dưới góc độ Dân tộc học/Nhân học, dựa trên tư liệu nghiên cứu thực địa, bài viết tập trung phân tích làm rõ những nhân tố chính tác động đến sinh kế của các hộ gia đình người Khmer. Kết quả nghiên cứu cho thấy, nông nghiệp độc canh cây lúa, thiếu đất canh tác, trình độ học vấn thấp, kỹ năng lao động phi nông nghiệp hạn chế, ít trải nghiệm và tương tác với bên ngoài, chính sách thiếu hiệu quả, biến đổi khí hậu,... là những nhân tố chính tác động đến thực trạng nghèo đói và bất ổn sinh kế của người Khmer ở khu vực này. Trên cơ sở đó, tác giả đưa ra một số khuyến nghị, giải pháp và hàm ý chính sách hướng tới phát triển sinh kế bền vững đối với người Khmer ở tỉnh Sóc Trăng nói riêng và đồng bằng sông Cửu Long nói chung.

Từ khóa: Phát triển sinh kế bền vững, Khmer, tỉnh Sóc Trăng, đồng bằng sông Cửu Long.

2. Vũ Thị Hải Hà: Di cư lao động của người Khmer ở thị xã Tịnh Biên, tỉnh An Giang hiện nay

Tóm tắt: Trong khoảng hai thập kỉ gần đây, bên cạnh các hoạt động sinh kế truyền thống, di cư lao động đã và đang trở thành một chiến lược sinh kế mới của người Khmer ở các tỉnh Tây Nam Bộ nước ta. Tại thị xã Tịnh Biên, tỉnh An Giang, xu hướng đi làm ăn xa, đặc biệt là di cư về các thành phố, khu công nghiệp nội địa tìm việc làm ngày càng phổ biến trong cộng đồng người Khmer. Ở một số ấp, khóm thuộc thị xã Tịnh Biên, tỉ lệ di cư lao động này ở mức khá cao (khoảng trên dưới 30% tổng số người Khmer). Dựa trên kết quả điền dã dân tộc học và điều tra bảng hỏi tại ba ấp, khóm thuộc xã Văn Giáo và phường An Phú của thị xã Tịnh Biên vào tháng 12/2022 và tháng 6/2023, bài viết làm rõ tình hình di cư lao động của người Khmer và lí giải các nguyên nhân dẫn đến thực trạng này.

Từ khóa: Di cư lao động, người Khmer, Tịnh Biên, An Giang.

3. Phạm Thanh Thái: Mở rộng diện tích trồng cây cà phê: Chiến lược sinh kế của hộ gia đình người Chil ở Tây Nguyên

Tóm tắt: Từ khi đất nước Đổi mới, tại tỉnh Lâm Đồng, hàng nghìn hộ gia đình người Chil (một nhóm địa phương của tộc người Cơ Ho ở Tây Nguyên) đã chuyển đổi từ làm rẫy truyền thống sang trồng cây cà phê và ngày càng phát triển, mở rộng diện tích. Dựa trên tư liệu nghiên cứu thực địa tại các cộng đồng người Chil ở tỉnh Lâm Đồng, bài viết phân tích chiến lược sinh kế của các gia đình người Chil trồng cà phê như một cách để xác lập

quyền sử dụng đất, nhất là khi đất đai trở thành hàng hóa, và để tạo vốn qua mạng lưới trao đổi hàng hóa và tín dụng. Kết quả nghiên cứu cung cấp luận cứ khoa học cho việc thay đổi chính sách hỗ trợ sản xuất nông nghiệp hàng hóa và phát triển sinh kế bền vững cho các hộ gia đình người Chil nói riêng và các dân tộc thiểu số ở Tây Nguyên nói chung.

Từ khóa: Cây cà phê, sinh kế, hộ gia đình, người Chil, Tây Nguyên.

4. Trương Thị Hạnh: Phát triển nông nghiệp công nghệ cao ở Tây Nguyên hiện nay và một số giải pháp

Tóm tắt: Tây Nguyên là địa bàn giữ vị trí chiến lược quan trọng về kinh tế, văn hóa, xã hội và chính trị của đất nước, có điều kiện thuận lợi để phát triển nông nghiệp toàn diện. Trong những năm gần đây, nông nghiệp công nghệ cao được quan tâm thúc đẩy ở vùng đất này và bước đầu đem đến những kết quả khả quan về hiệu quả sản xuất, nâng cao giá trị kinh tế. Tuy nhiên, những kết quả mang lại chưa tương xứng với tiềm năng, thế mạnh của vùng. Bài viết phân tích thực trạng phát triển nông nghiệp công nghệ cao ở Tây Nguyên, từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm tháo gỡ những khó khăn, hạn chế và góp phần thúc đẩy phát triển nông nghiệp công nghệ cao ở khu vực này.

Từ khóa: Tây Nguyên, nông nghiệp, công nghệ cao, giải pháp.

5. Đoàn Việt: Mạng lưới xã hội của người Hmông và người Dao trong một số hoạt động sinh kế mới (Nghiên cứu tại huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai)

Tóm tắt: Mạng lưới xã hội có vai trò quan trọng, ảnh hưởng sâu sắc tới các hoạt động sinh kế mới trong bối cảnh kinh tế thị trường phát triển sôi động như hiện nay, nhất là ở những khu vực giáp biên giới. Dựa vào kết quả khảo sát thực địa ở hai tộc người Hmông và Dao tại huyện Mường Khương, tỉnh Lào Cai, bài viết cho thấy tác động của mạng lưới xã hội tới việc phát triển các loại hình sinh kế mới ở mỗi cộng đồng tộc người có sự khác biệt, nguyên nhân chính xuất phát từ văn hóa và sự phát triển kinh tế của tộc người. Từ đó, bài viết cũng tập trung làm rõ vai trò của mạng lưới xã hội trong các hoạt động sinh kế mới của người dân, cách thức vận dụng mạng lưới để tìm kiếm, kết nối và duy trì phát triển những sinh kế ấy.

Từ khóa: Mạng lưới xã hội, sinh kế mới, người Hmông, người Dao, Mường Khương, Lào Cai.

6. Vũ Thị Thanh: Những trở ngại trong tiếp cận dịch vụ xã hội của người dân tộc thiểu số tại Việt Nam

Tóm tắt: Tiếp cận dịch vụ xã hội, bao gồm giáo dục và y tế, đóng vai trò quan trọng đối với sự hình thành vốn con người và thúc đẩy sự phát triển con người. Tuy nhiên, các nhóm xã hội yếu thế, bao gồm người dân tộc thiểu số, gặp nhiều trở ngại trong tiếp cận dịch vụ giáo dục và y tế. Điều này cản trở sự phát triển và khiến họ đối mặt với nhiều nguy cơ bị tách biệt với xã hội. Thiếu tiếp cận các dịch vụ giáo dục và y tế làm hạn chế cơ hội

và khả năng phát triển năng lực về thể chất, trí tuệ, do đó cản trở các cơ hội phát triển xa hơn của người dân. Dựa trên việc phân tích các tài liệu, số liệu thứ cấp, bài viết phản ánh những trở ngại của đồng bào dân tộc thiểu số trên phương diện tiếp cận dịch vụ giáo dục và y tế. Từ đó, nghiên cứu đề xuất một số giải pháp tăng cường tiếp cận dịch vụ giáo dục và y tế nhằm góp phần thúc đẩy sự hòa nhập xã hội cho đồng bào dân tộc thiểu số.

Từ khóa: Tiếp cận dịch vụ xã hội, trở ngại, giáo dục, y tế, dân tộc thiểu số.

7. Nguyễn Thanh Xuân, Nguyễn Quỳnh Trâm: Bức tranh tôn giáo trong vùng dân tộc thiểu số ở Việt Nam

Tóm tắt: Tự do tín ngưỡng, tôn giáo là quyền của mọi người, không phân biệt dân tộc, thành phần xã hội, luôn được pháp luật tôn trọng, bảo hộ. Song, đối với đồng bào dân tộc thiểu số theo tôn giáo đặt ra nhiều vấn đề về chính sách và việc thực hiện chính sách, đặc biệt là chính sách dân tộc, chính sách tôn giáo. Bức tranh tôn giáo trong vùng dân tộc thiểu số ở Việt Nam rất đa dạng, bài viết làm rõ tôn giáo trong những cộng đồng dân tộc mang tính điển hình. Cụ thể là người Hmông ở miền núi phía Bắc theo Công giáo và Tin lành, các dân tộc thiểu số ở Tây Nguyên và vùng cao Duyên hải miền Trung theo Công giáo và Tin lành, người Khmer ở Nam Bộ theo Phật giáo Nam tông, người Chăm ở Nam Trung Bộ và Nam Bộ theo đạo Bàlamôn, Hồi giáo.

Từ khóa: Tôn giáo, dân tộc thiểu số, Việt Nam.

8. Võ Hoàng Nhân: Phát huy giá trị đạo đức, lối sống của Ni trưởng Huỳnh Liên trong Phật giáo Khất sĩ hiện nay

Tóm tắt: Ni trưởng Huỳnh Liên là trưởng Ni giới của Phật giáo Khất sĩ. Sống trong bối cảnh đất nước đang trong cuộc chiến tranh chống Mỹ xâm lược, Ni trưởng đã có nhiều cống hiến cho đạo pháp và dân tộc. Trên cơ sở khái quát các giá trị đạo đức, lối sống của Ni trưởng Huỳnh Liên, bài viết trình bày thực trạng phát huy tấm gương sáng của Người trong Giáo hội Phật giáo Khất sĩ nói chung và ở tỉnh Cần Thơ nói riêng. Qua đó, nhằm lan tỏa hơn nữa tấm gương của Ni trưởng trong đời sống thực hành tôn giáo của mỗi Tăng, Ni, Phật tử và giới trẻ, đóng góp thiết thực vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Từ khóa: Đạo đức, giá trị đạo đức, lối sống, Ni trưởng Huỳnh Liên, Phật giáo Khất sĩ.

9. Sa Thị Thanh Nga: Biến đổi văn hóa của người Nùng ở vùng biên giới tỉnh Cao Bằng trong bối cảnh hội nhập và phát triển

Tóm tắt: Trong nhiều năm trở lại đây, đời sống văn hoá của người Nùng ở vùng biên giới Việt Nam - Trung Quốc tại tỉnh Cao Bằng đã và đang có những thay đổi trên nhiều khía cạnh. Điều này là tất yếu trong quá trình phát triển của tộc người, nhất là trong bối cảnh hội nhập và phát triển mạnh mẽ về kinh tế, văn hóa - xã hội ngày nay. Kết quả nghiên cứu cho thấy, đời sống văn hoá của người Nùng đã có những biến đổi đáng kể. Người Nùng tiếp thu các giá trị văn hoá nhiều nhất từ người Kinh sống liền kề trong nội địa Việt Nam

và từ người Choang ở bên kia biên giới Trung Quốc, khiến cho các giá trị văn hoá truyền thống tồn tại lâu đời của họ dần thay đổi. Cùng với xu thế phát triển và hội nhập, trong thời gian tới, văn hoá của người Nùng có xu hướng tiếp tục biến đổi mạnh hơn, tạo nên những giá trị mới, khiến văn hoá của họ ngày càng phong phú và đa dạng.

Từ khoá: *Biến đổi văn hoá, người Nùng, vùng biên giới, tỉnh Cao Bằng.*

10. Lê Trần Quyên: Nghi lễ tang ma của dân tộc Brâu ở tỉnh Kon Tum: Truyền thống và biến đổi

Tóm tắt: Nghi lễ tang ma được xem là một nghi thức quan trọng trong chu kỳ vòng đời của con người. Mỗi cộng đồng tộc người đều có nhân sinh quan và nghi thức biểu hiện với những nét đặc trưng riêng qua nghi lễ này. Dựa vào kết quả nghiên cứu thực địa về tộc người Brâu tại làng Đắc Mé, xã Pờ Y, huyện Ngọc Hồi, tỉnh Kon Tum, bài viết làm rõ những đặc điểm truyền thống và sự biến đổi trong nghi lễ tang ma của người Brâu, từ đó chỉ ra những nguyên nhân của sự biến đổi và đưa ra một vài bàn luận về vấn đề bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa của nghi lễ tang ma của tộc người Brâu trong bối cảnh hiện nay.

Từ khoá: *Nghi lễ tang ma, dân tộc Brâu, Kon Tum.*